

podoba, ki je danes i
nerazpoložena mati, ki
pravega reda in »pogl
kakor doma, bo z ure
svetu — počasi izginila

Teh vprašanj ne re
zakoni« — kot pogosto
zadevanje, ki pomaga l
dobro od slabega, kada

ine: kronično utrujena,
oci in gospodinjstvo brez
tega kaosa rajši zunaj
veda ni nič novega po

no zveličavni ekonomski
vestno, organizirano pri-
ja, kadar investiramo, in

Med zakoni in uredbami

Nekaj novosti v našem rodbinskem pravu

Dr. Bronislav Skaberne

Nova Jugoslavija je že kmalu po izdaji Ustave uresničila v njej razglašeno načelo, da so zakonska zveza, družina in mladoletniki pod varstvom države. Že leta 1946 je izdala Zakon o zakonski zvezi, leta 1947 pa je (za vso zvezno državo enotno) uredila še razmerje med starši in otroki, skrbništvo in posvojitve. S tem je nova Jugoslavija v času najhujše borbe za obnovo države enotno uredila rodbinsko pravo, česar stara Jugoslavija ni zmoгла ves čas svojega obstoja, dasi je v svoji ustavi prav tako razglašala, da so zakonska zveza, družina in mladoletniki pod varstvom države.

Na svojem zasedanju je Zvezna ljudska skupščina v Beogradu dne 7. decembra 1956 sprejela tri pomembne zakone, ki so vnesli v naše rodbinsko pravo napredne spremembe. Na tem zasedanju so zvezni poslanci izglasovali zakon o spremembi in dopolnitvi Temeljnega zakona o razmerju med starši in otroki in Zakon o pravnem postopku z uvodnim zakonom. Prvi zakon je razglašen v 53. številki Uradnega lista FLRJ z dne 26. XII. 1956, druga dva zakona pa v 4. številki Uradnega lista FLRJ z dne 23. januarja 1957.

I.

Prvi zakon spreminja 25. čl. Temeljnega zakona o razmerju med starši in otroki, ki se glasi takole: »Tožbo zaradi ugotovitve očetovstva do nezakonskega otroka lahko vloži v 5 letih po otrokovem rojstvu v njegovem imenu mati, če izvršuje roditeljsko pravico, oz. skrbnik s privoljenjem skrbniškega organa, otrok pa v petih letih po svoji polnoletnosti«.

Zaradi tega predpisa se je zgodila marsikatera krivica. Nedavno je naša revija »Mladi svet« opisala krivico, ki se je zgodila 28-letni Mariji, nezakonski materi, ko je po poteku 5 let tožila šoferja Mata iz Srbije zaradi ugotovitve očetovstva in plačila preživnine za njunega otroka. Dasi je prvo sodišče »ugotovilo, da je Mate oče njenega otroka, in odredilo, da mora plačevati zanj 600.— din mesečne preživnine«, je višje sodišče ugodilo Matejevi pritožbi, češ da je

Marija prepozno vložila tožbo na ugotovitev očetovstva. Višje sodišče je namreč oprlo svojo odločbo na navedeni 25. čl. Temeljnega zakona o razmerju med starši in otroki, po katerem je mogla mati le v 5 letih po otrokovem rojstvu vložiti tožbo za ugotovitev očetovstva.

Krivičnost tega predpisa smo občutili zlasti pri nas v Sloveniji in na Hrvaškem, kjer smo že prej poznali ugotavljanje očetovstva s tožbo, ki pa ni bila takrat omejena z nobenim rokom. Zato so slovenski pravniki in del slovenske javnosti začeli borbo za spremembo tega zakonskega predpisa. V podkrepitev svojega stališča so zlasti navajali, da postavljeni rok ni v skladu z načelom o varstvu otrokovih interesov, z načelom, ki preveva vse naše rodbinsko pravo. Je namreč dosti primerov, ko nezakonski očetje obljublajo materi poroko in tudi še nekaj prispevajo k preživljanju. Zaradi tega žene v večini primerov niso zahtevale, da se ugotovi očetovstvo. Ko pa je minil 5-letni rok, je nezakonski oče zapustil ženo in je opustil tudi skrb za otroka. Nihče potem ni mogel uveljaviti očetovstva, razen otroka, vendar ta šele po svoji polnoletnosti. Očetovi prispevki k preživljanju pa so važni ravno v otrokovi mladosti, ne glede na to, da po otrokovi polnoletnosti tudi zbledijo dokazi, kolikor nekateri dokazi zaradi smrti matere ali kakšne druge priče sploh ne odpadejo.

Ta borba je bila kronana z uspehom, ker se spremenjeni 25. čl. Temeljnega zakona o razmerju med starši in otroki sedaj glasi takole: »Tožbo zaradi ugotovitve očetovstva do nezakonskega otroka lahko vloži v otrokovem imenu mati, dokler izvršuje roditeljsko pravico, oz. skrbnik s privoljenjem skrbniškega organa, otrok pa v 5 letih po svoji polnoletnosti«. S to spremembo tega člena je torej odpravljen 5-letni rok za vložitev očetovske tožbe, ki se sedaj dejansko lahko vloži do otrokovega 23. leta.

Z zakonom, s katerim je bil spremenjen 25. čl. Temeljnega zakona o razmerju med starši in otroki, pa je bilo istočasno določeno, da je mogoče vložiti očetovsko pravdo tudi v primerih, ko je že »bila izdana provnomočna odločba, s katero je bila tožba za ugotovitev očetovstva zavrnjena zato, ker je po prejšnjih predpisih potekel rok.« Po tem zakonskem določilu bo torej lahko Marija ponovno začela očetovsko pravdo, v kateri bo imela tem lažje stališče, ker je prvo sodišče že tako spoznalo Mata za očeta in mu prisodilo preživnino za otroka. Isto bodo lahko storile vse ostale nezakonske matere, ki se jim je zgodila ista krivica kot Mariji, ker so po preteku 5-letnega roka vložile očetovsko tožbo. Razen tega pa bodo lahko tožile na priznanje očetovstva tudi vse tiste nezakonske matere, ki doslej sploh niso sprožile očetovske pravde, ker jim je bilo to odsvetovano zaradi zakonskega predpisa, ki je določal, da je mogoče tako tožbo naperiti zoper nezakonskega očeta le v roku 5 let po otrokovem rojstvu.

In tu brez dvoma zopet čaka medicinske sestre na terenu pomembna socialna naloga, saj v svojem vsakdanjem delovnem področju gotovo poznajo primere nezakonskih otrok, pri katerih plačevanje preživnine še ni urejeno. Matere teh otrok morda niso vložile očetovske tožbe, ker so računale pač z dejstvom, da jim je zadevni rok potekel. S sedanjimi predpisi pa je to vprašanje pravično rešeno nezakonskim otrokom in njihovim materam v prid. In ravno medicinske sestre bodo v svojem poklicnem delu imele največ prilike, da te matere opozorijo na nove zakonske odredbe in jim jih obrazložijo, s tem pa obenem tudi pomagajo, da uveljavijo svoje pravice oziroma pravice otrok, rojenih izven zakonske zveze.

II.

Uvodni zakon o pravnem postopku določa, da neha veljati 26. čl. Temeljnega zakona o razmerju med starši in otroki takoj, ko začne veljati zakon o pravnem postopku. Ker določa isti zakon, da začne zakon o pravnem postopku veljati s 24. aprilom 1957, je bil s tem dnevem tudi odpravljen 26. čl. Temeljnega zakona o razmerju med starši in otroki.

Po tem členu se namreč postopek za ugotavljanje očetovstva, če nezakonski oče ugovarja, češ da je mati imela istočasno kot z njim opravka še z drugimi osebami, raztegne na vse te osebe in mora sodišče ugotoviti, katera od teh oseb je otrokov oče. Domnevni oče je s takim ugovorom večkrat hotel diskreditirati mater in jo prikazati moralno v kar najbolj temni luči. Nezakonski materi se je s tem godila krivica zlasti zato, ker v največ primerih to sploh ni bila resnica. V našem sodstvu je pri uporabi te odločbe postalo tudi sporno, ali je mogoče postopek raztegniti na več oseb tudi proti volji matere. Med sodišči ni bilo enotnosti o tem in so ena dovoljevala razširitev postopka le, če je mati pristala nanjo, druga sodišča pa so dovoljevala tako razširitev ne glede na materin pristanek in so postopek razširila po uradni dolžnosti, kot se temu pravi. Seveda pa se je v takih primerih zgodilo, da je mati izjavila, da z osebami, na katere je bil postopek razširjen, ni imela nobenega opravka. Če pa je imela mati res opravka istočasno z več moškimi, je sodišče le težko ugotovilo, kateri izmed njih je oče, in je v takih primerih otrok največkrat ostal brez očeta. Ker se torej v sodstvu ta določba ni obnesla in ker je zlasti za nezakonsko mater pomenila diskriminacijo, se je pri nas že dalj časa težilo za tem, da se ta določba Temeljnega zakona o razmerju med starši in otroki odpravi. To se je zgodilo z Uvodnim zakonom o pravnem postopku, ki v 7. čl. določa, da 26. čl. Temeljnega zakona o razmerju med starši in otroki neha veljati, kakor hitro začne veljati Zakon o pravnem postopku, torej s 24. aprilom 1957.

III.

1. Očetovske pravde so se do sedaj vodile pred okrajnim sodiščem. Po novem Zakonu o pravnem postopku pa je za očetovsko pravdo pristojno okrožno sodišče (28. čl.). Tako bo mogoče pri nas vlagati očetovske pravde le pri okrožnih sodiščih v Celju, Gorici, Kopru, Ljubljani, Mariboru in Novem mestu. Nekateri se bodo čudili tej odločbi, saj pomeni na prvi pogled otežkočenje pri uveljavljanju očetovskih pravn, ko bo nezakonska mati morala vložiti tako tožbo odslej pri okrožnem in ne več pri njej bližjem okrajnem sodišču. Vendar pa pomeni nova odločba nujno posledico izenačenja zakonskih in nezakonskih otrok. Za izpodbijanje zakonskega očetovstva je bilo že od nekdaj pristojno okrožno sodišče. Naša socialistična država, ki je odpravila razlike med zakonskimi in nezakonskimi otroki, je morala odpraviti tudi dosedanjo razliko v pristojnosti sodišč glede očetovskih pravn in pravn za izpodbijanje očetovstva. To je storil naš ljudski zakonodajalec, ko je v prvi vrsti drugega odstavka 28. člena zakona o pravnem postopku določil, da so okrožna sodišča pristojna, »da sodijo spore o ugotovitvi in izpodbijanju očetovstva«.

Po nadaljnji določbi 28. člena Zakona o pravnem postopku je okrožno sodišče pristojno tudi za spore »o zakonitem preživljanju zakonca ali o varstvu,

vzgoji ali preživljanju otrok, kadar se rešujejo skupaj s spori o ugotovitvi ali izpodbijanju očetovstva, o obstoju ali neobstoju, o veljavnosti ali neveljavnosti ali o razvezi zakonske zveze.« V glavnem je ta praksa obstajala tudi že do sedaj.

2. Na novo pa je določeno v 25. členu Zakona o pravnem postopku, da so okrajna sodišča pristojna za »spore o varstvu in vzgoji otrok, ki nastanejo po pravnomočnosti odločbe, s katero je bila zakonska zveza razvezana ali izrečena za neveljavno ali za neobstoječo«. S tem določilom je dokončno rešeno sporno vprašanje, ki ni bilo toliko sporno v naši republiki, kolikor v drugih republikah, namreč vprašanje, katero sodišče je pristojno odločati o dodelitvi otroka razvezanih zakoncev, če so se po pravnomočni razvezi zakonske zveze spremenile razmere in bi kazalo spremeniti odločbo o dodelitvi otroka, ki jo je ob ističasni razvezi zakonske zveze izdalo pristojno okrožno sodišče. Navedena odločba pomeni za razmere v Sloveniji novost, ker je od 24. aprila 1957 za spremembo odločbe o dodelitvi otroka, ki jo je izdalo okrožno sodišče ob razvezi zakonske zveze, pristojno okrajno sodišče in ne več kot doslej okrožno sodišče, ki je razvezalo zakonsko zvezo in ki je izdalo odločbo o dodelitvi otroka.

3. Zakon o pravnem postopku določa, da je za sojenje splošno krajevno pristojno sodišče, na katerega območju ima toženec svoje stalno prebivališče. Če toženec nima stalnega prebivališča, je splošno krajevno pristojno sodišče ono, na katerega območju ima toženec začasno prebivališče. Če ima toženec poleg stalnega prebivališča tudi začasno prebivališče, n. pr. študent, tedaj bo tožeča stranka lahko tožila pri sodišču, v katerega območju ima toženec bodisi stalno ali pa tudi le začasno prebivališče (čl. 41.).

Posebej je med drugim določena pristojnost v sporih za preživljanje, v zakonskih sporih in v sporih o ugotovitvi ali izpodbijanju očetovstva.

Tako se mora tožba za preživnino vložiti tako pri sodišču, na katerega območju ima toženec stalno prebivališče. Lahko pa se vložiti tudi pri sodišču, na katerega območju ima začasno prebivališče (45. čl.).

Tožba o obstoju ali neobstoju, o veljavnosti ali neveljavnosti ali o razvezi zakonske zveze se lahko vložiti:

a) pri sodišču splošne krajevne pristojnosti toženca, t. j. pri sodišču, na katerega območju ima svoje stalno ali začasno prebivališče;

b) pri sodišču, na katerega območju sta imela zakonca svoje zadnje skupno stalno prebivališče;

c) pri sodišču, na območju katerega ima tožnik stalno ali začasno prebivališče, če zakonca nista imela zadnjega skupnega stalnega prebivališča v Jugoslaviji in je eden od njiju jugoslovanski državljani, pa toženec nima niti stalnega niti začasnega prebivališča v Jugoslaviji, pač ga pa ima tožnik in

č) pri sodišču, ki ga določi Zvezno vrhovno sodišče, če niti tožnik nima stalnega oz. začasnega prebivališča v Jugoslaviji (47. čl.).

Zakon o pravnem postopku določa tudi, kdaj more jugoslovansko sodišče soditi v zakonskih stvareh tujih državljanov. Jugoslovansko sodišče more soditi v takih sporih le, če nacionalni zakon obeh zakoncev dopušča to pristojnost. Razen tega pa morata imeti oba inozemska zakonca ali toženec tudi svoje stalno prebivališče v Jugoslaviji. Če nacionalni zakon zakoncev ne dopušča pristojnosti jugoslovanskega sodišča, je to sodišče lahko pristojno za sojenje le tedaj, če imata oba zakonca stalno prebivališče v Jugoslaviji in če privolita, da jima sodi jugoslovansko sodišče (48. čl.).

